

در این سال ۱۲/۶ درصد از افراد خانوار بالاتر از ۶۰ سال سن داشتند که در مقایسه با رقم سال گذشته بدون تغییر بوده است. انتظار می‌رود در سال‌های آینده سهم این گروه سنی از جمعیت افزایش یابد.

بررسی توزیع افراد ۶ ساله و بیشتر خانوارها برحسب میزان سواد در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که ۱۰/۸ درصد از افراد خانوار بی‌سواد بوده‌اند که نسبت به سال قبل (۱۱/۷ درصد) کاهش داشته است. همچنین، نسبت افراد تحصیل کرده با تحصیلات دانشگاهی از ۲۳/۱ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۲۳/۸ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافت. در سال مورد بررسی، ۲۵/۰ درصد از مردان دارای تحصیلات دانشگاهی و ۷/۶ درصد بی‌سواد بودند؛ نسبت‌های مذکور برای زنان به ترتیب ۲۲/۷ و ۱۴/۰ درصد بود. توزیع افراد خانوار برحسب میزان سواد و گروه‌های سنی نشان می‌دهد که حدود ۵۰/۲ درصد از افراد بی‌سواد در گروه سنی بالاتر از ۶۰ سال قرار دارند.

بررسی تعداد افراد باسواد در خانوار به تفکیک دهک‌های هزینه نشان می‌دهد در ۲۳/۸ درصد از خانوارهای دهک اول، هیچ فرد باسواد وجود ندارد. در سایر دهک‌ها سهم خانوارهای بدون فرد باسواد در مقایسه با دهک اول بسیار پایین‌تر است. به عنوان مثال، در دهک‌های دوم و سوم به ترتیب ۹/۹ و ۶/۴ درصد از خانوارها بدون فرد باسواد می‌باشند. از مجموع خانوارهای بدون فرد باسواد در کلیه دهک‌ها ۴۳/۳ درصد به دهک اول، ۱۸/۰ درصد به دهک دوم و ۱۱/۷ درصد به دهک سوم اختصاص دارد.

در سال ۱۳۹۵، مصرف خصوصی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ به ۲۷۲۲/۸ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال گذشته ۳/۸ درصد افزایش داشت. در این سال حدود ۱/۶ واحد درصد از افزایش ۱۳/۴ درصدی هزینه ناخالص داخلی (به قیمت بازار) به دلیل افزایش مصرف خصوصی بود.

۱۰-۱- خصوصیات اجتماعی و اقتصادی خانوارها

در مناطق شهری کشور

نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد بعد خانوار با ۱/۵ درصد کاهش از ۳/۳۸ نفر در سال ۱۳۹۴ به ۳/۳۳ نفر در سال ۱۳۹۵ رسید. افزایش سهم خانوارهای دو نفره و کاهش سهم خانوارهای پرجمعیت (پنج، شش و هفت نفره)، در کاهش متوسط بعد خانوار شهری در این سال موثر بوده است.

بیشترین سهم خانوارها در این سال به ترتیب به خانوارهای چهار و سه نفره به میزان ۲۹/۴ و ۲۸/۶ درصد اختصاص داشت. این ارقام در مقایسه با ارقام سال قبل به ترتیب ۰/۴ و ۰/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

توزیع افراد خانوارها برحسب گروه‌های سنی نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۵ حدود ۲۴/۸ درصد از افراد خانوار در محدوده سنی ۱۶-۳۰ سال قرار داشته‌اند. مقایسه این سهم با ارقام سال‌های گذشته نشان‌دهنده روند نزولی سهم مذکور است.

توزیع افراد شاغل خانوارها برحسب رشته فعالیت اصلی محل کار در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که بیشترین سهم شاغلان به بخش‌های «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، هتل‌داری و رستوران»، «خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی»، «صنعت و معدن» و «ساختمان» به ترتیب به میزان ۲۲/۸، ۲۱/۳، ۱۸/۲ و ۱۳/۴ درصد اختصاص داشت. مقایسه سهم‌های مذکور با ارقام مشابه سال گذشته نشان‌دهنده افزایش سهم شاغلان بخش «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، هتل‌داری و رستوران» و کاهش سهم سه بخش دیگر است.

در سال مورد بررسی، توزیع افراد شاغل خانوارها برحسب میزان سواد و رشته فعالیت محل کار نشان می‌دهد که ۱۹/۸ درصد از کل شاغلان دارای تحصیلات ابتدایی، کمتر یا بی‌سواد بوده‌اند. بیشترین افراد بی‌سواد در بخش‌های «ساختمان» و «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، هتل‌داری و رستوران» و بیشترین افراد با تحصیلات دانشگاهی در بخش «خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی» به کار اشتغال داشته‌اند. در سال ۱۳۹۵، حدود ۳۳/۰ درصد از افراد شاغل خانوارها دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند که در مقایسه با سال قبل ۱/۴ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، سهم کارکن موسسات دولتی و عمومی از کل شاغلان در ادامه روند نزولی خود، به ۱۶/۸ درصد رسید. سهم کارکن موسسات خصوصی نیز به ۴۲/۰ درصد افزایش یافت. در سال مورد بررسی، سهم کارکن مستقل به ۳۳/۶ درصد رسید که در مقایسه با سال قبل ۰/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

بررسی نحوه تصرف مسکن محل سکونت خانوارها در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم خانوارهای دارای مسکن شخصی (مالک‌نشین) از ۶۵/۰ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۶۴/۳ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. درصد توزیع خانوارها به تفکیک دهک‌های هزینه و نحوه تصرف مسکن نشان می‌دهد

به عبارت دیگر، حدود ۷۳/۰ درصد از خانوارهای بدون فرد باسواد در سه دهک اول که در پایین‌ترین سطح رفاهی می‌باشند، قرار دارند. در دهک‌های بالاتر، خانوارهای با نفقات باسواد سهم بالاتری را دارا هستند؛ به طوری که از مجموع خانوارهای دارای ۵ نفر باسواد و بیشتر، دهک‌های نهم و هشتم به ترتیب با ۱۶/۳ و ۱۴/۲ درصد، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. افزایش بعد خانوار در دهک‌های بالاتر و برخورداری از امکانات مالی بهتر، در بالا بودن سهم مذکور موثر است.

در سال ۱۳۹۵، سهم خانوارهای بدون فرد شاغل از کل خانوارها با ۰/۲ واحد درصد افزایش به ۲۶/۶ درصد رسید. بررسی روند سهم مذکور از سال ۱۳۸۶ نشان می‌دهد سهم خانوارهای بدون فرد شاغل به استثنای سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۳ که اندکی کاهش داشت، رو به رشد بوده است. در سال ۱۳۹۵، سهم خانوارهای با یک فرد شاغل به ۵۶/۴ درصد رسید که نسبت به سال قبل ۰/۷ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، سهم خانوارهای با دو نفر شاغل و بیشتر نسبت به سال گذشته کاهش داشته است.

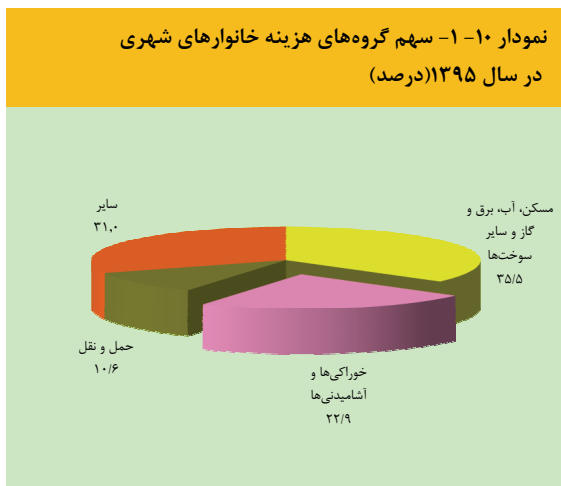
توزیع تعداد افراد شاغل در خانوارها به تفکیک دهک‌های هزینه نشان می‌دهد که از کل خانوارهای دهک اول ۴۱/۰ درصد بدون فرد شاغل می‌باشند. نکته قابل توجه این است که در دهک‌های اول، دوم و سوم به ترتیب حدود ۰/۸، ۱/۶ و ۲/۹ درصد از خانوارها دارای سه فرد شاغل و بیشتر می‌باشند. وجود این خانوارها در دهک‌های پایین درآمدی نشان‌دهنده کمی درآمد شاغلان آنها است. بررسی ویژگی دهک‌های بالای درآمدی برحسب تعداد افراد شاغل نشان می‌دهد که در دهک دهم ۴۸/۲ درصد از خانوارها دارای یک نفر شاغل می‌باشند. ۸/۶ درصد از کل خانوارهای دارای یک نفر شاغل نیز در دهک دهم قرار دارند.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

در این سال ۴۸/۶ درصد از خانوارها دارای اتومبیل شخصی و ۹۶/۳ درصد نیز دارای تلفن همراه بودند.

۱۰-۲- تحلیل هزینه‌ای بودجه خانوار

براساس گزارش اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مجموع هزینه ناخالص^(۱) خانوار در مناطق شهری در سال ۱۳۹۵ با ۱۱/۴ درصد افزایش نسبت به سال قبل، به ۳۹۳/۰ میلیون ریال (ماهانه ۳۲/۸ میلیون ریال) رسید. در این سال متوسط هزینه ناخالص یک خانوار شهری به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵، معادل ۳۹۳/۰ میلیون ریال بود که نسبت به سال قبل ۲/۲ درصد افزایش نشان می‌دهد. مقایسه حداقل دستمزد کارگران در سال ۱۳۹۵ (ماهانه ۸۱۲۲ هزار ریال) با متوسط هزینه ماهانه گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در این سال (ماهانه ۷۴۹۸ هزار ریال)، نشان‌دهنده این موضوع است که چنانچه خانوار دارای حداقل دستمزد، بخواهد مصرفی معادل خانوار نمونه شهری و متوسط جامعه در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها داشته باشد، می‌بایست حدود ۹۲/۳ درصد از حداقل دستمزد خود را صرف تامین هزینه‌های خوراکی و آشامیدنی نماید.

۱- هزینه ناخالص بدون احتساب مبالغ پرداختی خانوار بابت مالیات و حق بازنشستگی (سهم خانوار) می‌باشد.

که از کل خانوارهای دارای مسکن شخصی ۷/۸ درصد در دهک اول، ۸/۱ درصد در دهک دوم و ۹/۰ درصد در دهک سوم قرار دارند. در خصوص خانوارهای دارای مسکن شخصی، بیشترین سهم به دهک دهم و به میزان ۱۲/۱ درصد اختصاص دارد. در سال ۱۳۹۵، حدود ۲۶/۲ درصد از خانوارها اجاره‌نشین بودند که نسبت به سال گذشته ۱/۰ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. از کل خانوارهای دهک اول ۳۲/۴ درصد دارای مسکن استیجاری بودند که در مقایسه با سال قبل ۱/۹ واحد درصد کاهش داشت.

بررسی نوع مصالح به کار رفته در ساختمان محل سکونت خانوار در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین سهم مربوط به ساختمان‌های آجری با تیرآهن (۳۹/۳ درصد)، اسکلت فلزی (۲۳/۵ درصد) و بتون آرمه (۲۳/۴ درصد) است. حدود ۴/۵ درصد از ساختمان‌ها به دلیل نوع مصالح به کار رفته (بناهای آجری با تیر چوبی، خشتی، گلی و چوبی) استحکام پایینی در برابر حوادث و سوانح طبیعی نظیر سیل و زلزله دارند.

در سال ۱۳۹۵، حدود ۳/۱ درصد از خانوارها در محل سکونت خود از یک اتاق، ۲۹/۸ درصد از دو اتاق، ۴۹/۷ درصد از سه اتاق، ۱۴/۰ درصد از چهار اتاق، ۲/۲ درصد از پنج اتاق و ۱/۲ درصد از شش اتاق و بیشتر استفاده کرده‌اند. مقایسه سهم‌های مذکور با ارقام سال گذشته نشان‌دهنده افزایش سهم خانوارهای با یک و سه اتاق و کاهش سهم سایر خانوارها است.

در سال مورد بررسی، به ترتیب ۹۹/۴ و ۱۰۰/۰ درصد خانوارهای شهری از امکانات آب لوله‌کشی و برق برخوردار بودند. همچنین، میزان برخورداری از گاز شهری و سیستم فاضلاب به ترتیب به ۹۴/۴ و ۵۱/۷ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۵، حدود ۵۰/۵ درصد از کل خانوارها در محل سکونت از اینترنت برخوردار بودند که نسبت به سال قبل ۱۲/۶ واحد درصد افزایش داشته است.

فصل ۱۰ امور اجتماعی و رفاه خانوار

بالتری قرار دارد. با توجه به رشد ۸/۲ درصدی شاخص قیمت گروه مذکور در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴، مصرف واقعی خانوار در این گروه ۰/۱ درصد کاهش یافته است.

مجموع سهم گروه‌های «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها»، «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها» و «پوشاک و کفش» از کل هزینه ناخالص خانوار شهری در سال ۱۳۹۵ به ۶۲/۷ درصد رسید، در حالی که سهم گروه‌های مورد اشاره در سال ۱۳۹۴ معادل ۶۳/۱ درصد بوده است. تغییرات مزبور نشان‌دهنده آن است که خانوار در سال مورد گزارش، مخارج ضروری خود را با اختصاص سهم کمتری از بودجه تامین کرده است.

بررسی متوسط هزینه سالانه یک خانوار شهری به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای به قیمت‌های جاری نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۵، گروه‌های «دخانیات»، «حمل و نقل» و «رستوران و هتل» به ترتیب با ۱۹/۳، ۱۶/۱ و ۱۳/۱ درصد، بیشترین رشد هزینه را در این سال داشته‌اند. در این سال سهم گروه «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» به ۲۲/۹ درصد رسید که در مقایسه با سهم ۲۳/۶ درصدی سال قبل، نشان‌دهنده کاهش بودجه اختصاص یافته خانوار به این گروه از اقلام هزینه‌ای است. میزان هزینه خانوار به قیمت‌های جاری در گروه «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» در سال ۱۳۹۵ حدود ۸/۰ درصد رشد داشت که در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۴ (معادل ۳/۱ درصد) در سطح

جدول ۱۰-۱- مقایسه تغییرات و سهم هزینه ناخالص جاری برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری (ده هزار ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۳		
۲۲/۹	۲۳/۶	۸/۰	۳/۱	۸۹۹۷/۶	۸۳۲۷/۶	۸۰۸۰/۷	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۰/۳	۰/۳	۱۹/۳	-۳/۶	۱۳۳/۴	۱۱۱/۸	۱۱۵/۹	دخانیات
۴/۳	۴/۵	۶/۴	۴/۳	۱۶۹۱/۴	۱۵۸۹/۷	۱۵۲۴/۳	پوشاک و کفش
۳۵/۵	۳۵/۰	۱۲/۹	۱۲/۴	۱۳۹۴۳/۵	۱۲۳۴۹/۶	۱۰۹۹۰/۲	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۴/۰	۴/۱	۸/۵	۶/۹	۱۵۷۷/۷	۱۴۵۳/۶	۱۳۶۰/۰	لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه
۵/۹	۵/۸	۱۲/۷	۸/۰	۲۳۱۵/۳	۲۰۵۴/۹	۱۹۰۳/۱	بهداشت و درمان
۱۰/۶	۱۰/۲	۱۶/۱	۵/۸	۴۱۸۵/۱	۳۶۰۳/۴	۳۴۰۴/۳	حمل و نقل
۲/۱	۲/۱	۱۱/۱	۶/۵	۸۳۲/۲	۷۴۸/۹	۷۰۳/۰	ارتباطات
۱/۹	۲/۰	۱۰/۲	-۱۰/۲	۷۶۴/۹	۶۹۴/۰	۷۷۲/۷	تفریح و امور فرهنگی
۱/۹	۱/۹	۱۲/۶	۵/۷	۷۳۴/۴	۶۵۲/۴	۶۱۷/۰	تحصیل
۲/۱	۲/۱	۱۳/۱	۱۳/۰	۸۳۶/۸	۷۴۰/۲	۶۵۵/۳	رستوران و هتل
۸/۴	۸/۳	۱۱/۹	۶/۹	۳۲۸۸/۴	۲۹۳۸/۹	۲۷۴۹/۴	کالاها و خدمات متفرقه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۱/۴	۷/۳	۳۹۳۰۰/۶	۳۵۲۶۵/۱	۳۲۸۷۶/۰	هزینه کل

با افزایش هزینه واقعی همراه بوده‌اند. بیشترین میزان افزایش هزینه واقعی به گروه‌های «حمل و نقل»، «دخانیات» و «ارتباطات» به ترتیب به میزان ۸/۵، ۸/۴ و ۷/۴ درصد اختصاص داشته است.

بررسی هزینه خانوار در سال ۱۳۹۵ به قیمت‌های ثابت و به تفکیک اجزای آن نشان می‌دهد که گروه‌های «بهداشت و درمان»، «تحصیل»، «پوشاک و کفش» و «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» با کاهش هزینه واقعی مواجه بوده و سایر گروه‌ها

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

جدول ۱۰-۲- مقایسه تغییرات و سهم هزینه ناخالص واقعی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵)

برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری

(ده هزار ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۵	▲۱۳۹۴	▲۱۳۹۳		
۲۲/۹	۲۳/۴	-۰/۱	-۶/۶	۸۹۹۷/۶	۹۰۰۹/۳	۹۶۴۷/۶	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۰/۳	۰/۳	۸/۴	-۰/۴	۱۳۳/۴	۱۲۳/۰	۱۲۳/۶	دخانیت
۴/۳	۴/۴	-۰/۲	-۵/۶	۱۶۹۱/۴	۱۶۹۴/۸	۱۷۹۴/۸	پوشاک و کفش
۳۵/۵	۳۵/۲	۳/۱	۰/۱	۱۳۹۴۳/۵	۱۳۵۲۲/۷	۱۳۵۰۸/۴	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۴/۰	۴/۰	۳/۲	۱/۱	۱۵۷۷/۷	۱۵۲۸/۵	۱۵۱۱/۳	لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه
۵/۹	۶/۲	-۳/۵	-۱۲/۸	۲۳۱۵/۳	۲۳۹۸/۸	۲۷۵۰/۲	بهداشت و درمان
۱۰/۶	۱۰/۰	۸/۵	-۴/۷	۴۱۸۵/۱	۳۸۵۸/۰	۴۰۴۸/۰	حمل و نقل
۲/۱	۲/۰	۷/۴	۲/۸	۸۳۲/۲	۷۷۵/۱	۷۵۳/۸	ارتباطات
۱/۹	۲/۰	۱/۵	-۲۱/۸	۷۶۴/۹	۷۵۳/۹	۹۶۴/۵	تفریح و امور فرهنگی
۱/۹	۲/۰	-۳/۰	-۹/۲	۷۳۴/۴	۷۵۶/۸	۸۳۳/۴	تحصیل
۲/۱	۲/۱	۳/۳	-۲/۸	۸۳۶/۸	۸۱۰/۱	۸۳۳/۳	رستوران و هتل
۸/۴	۸/۴	۲/۰	-۳/۸	۳۲۸۸/۴	۳۲۲۴/۳	۳۳۵۱/۲	کالاها و خدمات متفرقه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲/۲	-۴/۱	۳۹۳۰۰/۶	۳۸۴۵۵/۳	۴۰۱۲۰/۰	هزینه کل (۱)

۱- هزینه کل واقعی به جای تقسیم هزینه کل به قیمت جاری بر شاخص کل قیمت‌ها، از مجموع هزینه‌های واقعی به تفکیک گروه‌های هزینه محاسبه شده است. علت اتخاذ این روش تغییر سهم گروه‌های هزینه به نسبت سال پایه می‌باشد.

۱۰-۳- تحلیل هزینه‌ای بودجه خانوار به تفکیک دهک‌ها

بررسی هزینه خانوار به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد که نسبت متوسط هزینه خانوار در دهک دهم به دهک اول (۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین) در سال ۱۳۹۵ به ۱۴/۴ برابر رسید که نسبت به سال قبل افزایش داشته و نشان‌دهنده بدتر شدن توزیع درآمد است. در سال ۱۳۹۵، متوسط هزینه یک خانوار در دهک دهم معادل ۳/۱ برابر متوسط هزینه یک خانوار شهری بود. این در حالی است که متوسط هزینه دهک اول تنها ۰/۲ برابر متوسط هزینه یک خانوار شهری است. بررسی‌ها نشان می‌دهد متوسط هزینه دهک‌های اول تا هفتم کمتر از متوسط هزینه یک خانوار شهری است.

در سال ۱۳۹۵، هزینه واقعی ناخالص در کلیه دهک‌های هزینه‌ای با افزایش همراه بود. در این سال بیشترین افزایش به ترتیب در دهک‌های دهم، دوم و نهم رخ داد.

بررسی سهم هریک از گروه‌های هزینه در دهک‌های مختلف نشان می‌دهد گروه‌های «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها» و «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» در تمامی دهک‌ها

جدول ۱۰-۳- مقایسه رشد هزینه ناخالص خانوار و تورم

(درصد) برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری در سال ۱۳۹۵

رشد هزینه ناخالص واقعی	تورم	رشد هزینه ناخالص جاری	
-۰/۱	۸/۲	۸/۰	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۸/۴	۱۰/۰	۱۹/۳	دخانیت
-۰/۲	۶/۶	۶/۴	پوشاک و کفش
			مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۳/۱	۹/۵	۱۲/۹	لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه
۳/۲	۵/۲	۸/۵	بهداشت و درمان
-۳/۵	۱۶/۷	۱۲/۷	حمل و نقل
۸/۵	۷/۱	۱۶/۱	ارتباطات
۷/۴	۳/۵	۱۱/۱	تفریح و امور فرهنگی
۱/۵	۸/۶	۱۰/۲	تحصیل
-۳/۰	۱۶/۰	۱۲/۶	رستوران و هتل
۳/۳	۹/۵	۱۳/۱	کالاها و خدمات متفرقه
۲/۰	۹/۷	۱۱/۹	هزینه کل
۲/۲	۹/۰	۱۱/۴	

مقایسه نرخ تورم در گروه‌های مختلف هزینه در سال

۱۳۹۵ نشان می‌دهد که بیشترین میزان تورم به گروه‌های

«بهداشت و درمان»، «تحصیل» و «دخانیت» اختصاص داشت.

فصل ۱۰ امور اجتماعی و رفاه خانوار

در دهک‌های پایین نسبت خانوارهای اجاره‌نشین بالاتر از سایر دهک‌ها است، سهم بالای گروه مسکن نشان‌دهنده اثرپذیری بیشتر این گروه از تغییرات شاخص اجاره‌بها است.

بیشترین سهم هزینه را در بودجه خانوار به خود اختصاص می‌دهند. در دهک اول و دوم، دو گروه مذکور به ترتیب ۷۶/۹ و ۷۱/۶ درصد از کل هزینه‌ها را تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه

جدول ۱۰-۴- مقایسه متوسط هزینه ناخالص خانوارها در دهک‌های مختلف به قیمت جاری و ثابت در مناطق شهری (ده هزار ریال)

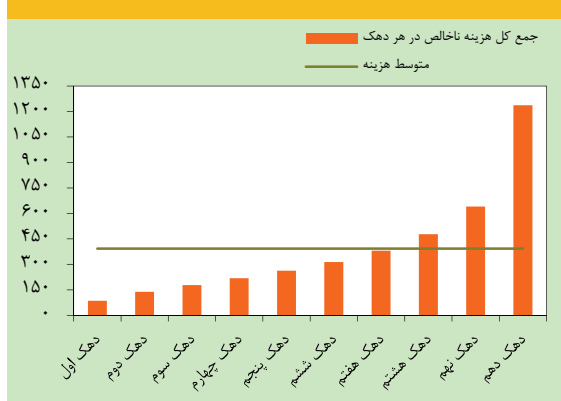
دهک	۱	۲	۳	دهک ۴	دهک ۵	دهک ۶	دهک ۷	دهک ۸	دهک ۹	دهک ۱۰
هزینه ناخالص جاری										
سال ۱۳۹۴	۷۸۴۱	۱۲۴۳۵	۱۶۰۸۳	۱۹۷۲۹	۲۳۸۵۹	۲۸۶۵۲	۳۴۷۹۲	۴۳۴۱۵	۵۷۶۱۱	۱۰۸۲۲۸
سال ۱۳۹۵	۸۵۹۸	۱۳۸۶۴	۱۷۷۶۵	۲۱۷۹۰	۲۶۲۶۶	۳۱۳۰۵	۳۸۰۱۴	۴۷۷۶۰	۶۴۰۱۹	۱۲۳۶۳۳
رشد هزینه ناخالص(جاری)(درصد)	۹/۷	۱۱/۵	۱۰/۵	۱۰/۴	۱۰/۱	۹/۳	۹/۳	۱۰/۰	۱۱/۱	۱۴/۲
رشد واقعی هزینه ناخالص(درصد)(۱)	۰/۵	۲/۲	۱/۳	۱/۳	۱/۲	۰/۲	۰/۴	۱/۱	۲/۱	۴/۸

۱- ارقام واقعی براساس شاخص تورم به تفکیک دهک‌های هزینه محاسبه شده و با نتایج حاصل از متوسط خانوار قابل مقایسه نیست.

قبل افزایش داشته و در سایر گروه‌ها با کاهش همراه شده است. این تغییرات نشان‌دهنده بدتر شدن توزیع درآمد در سه گروه مذکور است.

در سال ۱۳۹۵، در دهک‌های بالای هزینه‌ای، کمترین سهم هزینه به گروه‌های «دخانیات» و «ارتباطات» اختصاص داشت. البته میزان هزینه تخصیص‌یافته در دهک دهم برای گروه‌های مزبور به ترتیب ۲/۷ و ۷/۹ برابر دهک اول بود. چنانچه نسبت هزینه به عنوان شاخص نابرابری به شمار آورده شود، بیشترین نابرابری در گروه‌های «رستوران و هتل»، «پوشاک و کفش»، «تفریح و امور فرهنگی» و «حمل و نقل» وجود دارد، به نحوی که هزینه دهک دهم در این گروه‌ها به ترتیب ۷۰/۳، ۵۰/۹، ۵۰/۲ و ۴۹/۱ برابر دهک اول می‌باشد. در سال مورد بررسی، نسبت هزینه دهک دهم به دهک اول در گروه‌های «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها»، «لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه» و «پوشاک و کفش» در مقایسه با سال

نمودار ۱۰-۲- مقایسه متوسط هزینه خانوار با متوسط هزینه مناطق شهری در دهک‌های مختلف در سال ۱۳۹۵ (میلیون ریال)

جدول ۱۰-۵- سهم گروه‌های مختلف هزینه در دهک‌ها در مناطق شهری در سال ۱۳۹۵ (درصد)

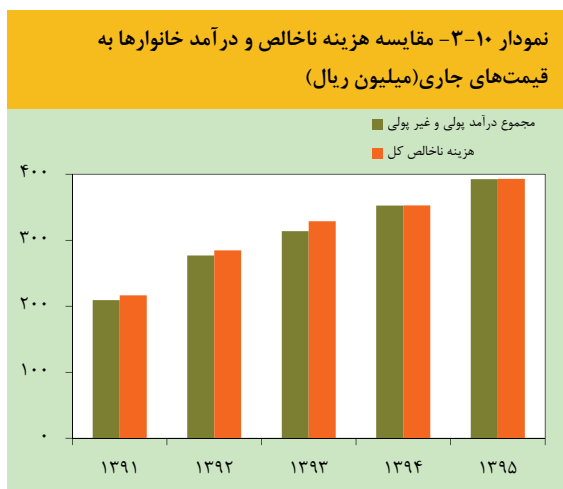
سهم متوسط	دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۲/۹	۱۶/۹	۲۳/۰	۲۵/۱	۲۶/۲	۲۷/۴	۲۷/۲	۲۷/۶	۲۷/۸	۲۶/۶	۱/۰
دخانیات	۰/۳	۰/۲	۰/۳	۰/۳	۰/۴	۰/۳	۰/۵	۰/۶	۰/۸	۱/۴	۱/۴
پوشاک و کفش	۴/۳	۵/۰	۴/۷	۴/۷	۴/۴	۳/۹	۳/۷	۲/۹	۲/۲	۲/۲	۵۰/۳
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۳۵/۵	۳۶/۲	۳۱/۸	۳۲/۳	۳۳/۱	۳۴/۸	۳۵/۹	۳۸/۳	۴۰/۸	۴۳/۸	۵۰/۳
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۴/۰	۴/۷	۴/۴	۴/۳	۴/۰	۳/۶	۳/۱	۳/۱	۲/۷	۲/۲	۱/۶
بهداشت و درمان	۵/۹	۶/۲	۶/۴	۶/۴	۵/۶	۵/۷	۵/۲	۵/۲	۴/۹	۴/۸	۴/۴
حمل و نقل	۱۰/۶	۱۴/۸	۱۲/۱	۹/۵	۸/۸	۷/۸	۷/۲	۶/۹	۵/۹	۵/۴	۴/۳
ارتباطات	۲/۱	۱/۵	۲/۰	۲/۲	۲/۴	۲/۵	۲/۶	۲/۷	۲/۷	۲/۸	۲/۸
تفریح و امور فرهنگی	۱/۹	۲/۴	۲/۱	۱/۹	۲/۰	۱/۶	۱/۷	۱/۴	۱/۴	۱/۱	۰/۷
تحصیل	۱/۹	۲/۱	۲/۰	۲/۰	۱/۸	۲/۰	۱/۸	۱/۴	۱/۲	۰/۹	۰/۷
رستوران و هتل	۲/۱	۲/۷	۲/۵	۲/۲	۲/۰	۱/۸	۱/۷	۱/۴	۱/۱	۰/۹	۰/۵
کالاهای و خدمات متفرقه	۸/۴	۷/۴	۸/۶	۹/۲	۹/۲	۹/۶	۹/۱	۸/۷	۸/۲	۷/۳	۵/۶

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

عمده درآمدهای غیر پولی شامل ارزش اجاری مسکن است که میزان آن تحت تاثیر تغییرات قیمت در بازار مسکن بوده و معمولاً جریان نقدی برای خانوار به دنبال ندارد.

براساس گزارش نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری در سال ۱۳۹۵، سهم درآمدهای متفرقه خانوار شامل حقوق مستمری و بازنشستگی، درآمد اجاره‌خانه، سود حاصل از سپرده‌های سرمایه‌گذاری، اوراق مشارکت و مواردی نظیر آن به ۲۳/۷ درصد رسید که در مقایسه با سال قبل ۰/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

مقایسه متوسط درآمد (۳۹۲/۴ میلیون ریال) و هزینه (۳۹۳/۰ میلیون ریال) خانوارها در سال ۱۳۹۵ به قیمت جاری نشان می‌دهد که خانوارها در این سال اندکی بیشتر از درآمدها، هزینه کرده‌اند.

در سال ۱۳۹۵، بررسی متوسط درآمد ناخالص خانوار براساس تعداد نفرات خانوار نشان می‌دهد خانوارهای ۱۰ نفره و بیشتر، بالاترین میزان درآمد (۴۷۵/۲ میلیون ریال) را داشتند. این گروه از خانوارها حدود ۰/۱ درصد از کل خانوارها را شامل

۱۰-۴- تحلیل هزینه خانوار به تفکیک استانی

بررسی متوسط هزینه ناخالص سالانه یک خانوار در مناطق شهری استان‌های مختلف نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۵، استان تهران بیشترین و استان لرستان کمترین میزان هزینه را در میان استان‌های کشور به قیمت‌های جاری و ثابت ۱۳۹۵ داشته‌اند. متوسط هزینه یک خانوار در استان تهران براساس قیمت‌های جاری و ثابت معادل ۲/۸ برابر یک خانوار در استان لرستان می‌باشد. مقایسه نسبت مذکور با رقم سال گذشته (۲/۴ برابر) نشان‌دهنده افزایش نابرابری توزیع درآمد در میان استان‌های کشور است.

در سال ۱۳۹۵، متوسط هزینه ناخالص به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ در بیشتر استان‌های کشور کاهش یافت. استان یزد با ۲۳/۴- درصد، بیشترین کاهش و استان تهران با ۱۲/۵ درصد، بیشترین افزایش هزینه‌های واقعی را به خود اختصاص دادند.

بررسی بعد خانوار در بین استان‌های کشور نشان می‌دهد بیشترین رقم به استان سیستان و بلوچستان (۴/۴ نفر) و کمترین آن به استان گیلان (۲/۹ نفر) اختصاص داشته است. با در نظر گرفتن بعد خانوار، استان‌های تهران و سیستان و بلوچستان به ترتیب بیشترین و کمترین هزینه سرانه را در میان استان‌های کشور به قیمت‌های جاری و ثابت داشته‌اند.

۱۰-۵- تحلیل درآمد خانوار

متوسط درآمد پولی و غیر پولی ناخالص خانوارها در سال ۱۳۹۵ با ۱۱/۳ درصد افزایش به ۳۹۲/۴ میلیون ریال (ماهانه ۳۲/۷ میلیون ریال) رسید. از این مقدار، ۶۹/۳ درصد درآمد پولی ناخالص و ۳۰/۷ درصد درآمد غیر پولی بود. قسمت

فصل ۱۰ امور اجتماعی و رفاه خانوار

درآمد سرانه به خانوارهای یک نفره (۲۳۱/۵ میلیون ریال) اختصاص داشت؛ این گروه از خانوارها ۶/۷ درصد از خانوارها را شامل می‌شوند.

می‌شوند. بیشترین سهم خانوارها به میزان ۲۹/۴ درصد به خانوارهای ۴ نفره اختصاص داشت. متوسط درآمد سالانه ناخالص این گروه از خانوارها ۴۳۳/۴ میلیون ریال بود. البته بیشترین

جدول ۱۰-۶- متوسط درآمد سالانه ناخالص یک خانوار در مناطق شهری به تفکیک گروه‌های درآمد (ده هزار ریال)

سهم(درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۶۹/۳	۶۹/۷	۱۰/۸	۱۲/۳	۲۷۲۰۴/۹	۲۴۵۶۳/۸	۲۱۸۷۳/۲	درآمد پولی ناخالص
۱۰/۷	۱۰/۶	۱۲/۱	۱۴/۲	۴۱۸۷/۷	۳۷۳۴/۹	۳۲۶۹/۵	درآمد از مزد و حقوق - بخش دولتی و عمومی
۱۴/۴	۱۴/۱	۱۳/۶	۱۲/۶	۵۶۳۲/۴	۴۹۶۰/۲	۴۴۰۵/۴	درآمد از مزد و حقوق - بخش خصوصی (۱)
۱/۲	۱/۳	۰	۰	۴۷۶/۷	۴۵۸/۱	۴۱۱/۱	درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی (۲)
۱۶/۸	۱۷/۲	۸/۶	۱۴/۱	۶۵۹۶/۰	۶۰۷۴/۴	۵۳۲۲/۰	درآمد از مشاغل آزاد غیر کشاورزی
۲۳/۷	۲۳/۸	۱۰/۷	۱۳/۳	۹۲۸۷/۱	۸۳۸۷/۱	۷۴۰۴/۷	درآمدهای متفرقه
۲/۶	۲/۷	۸/۰	-۱۰/۵	۱۰۲۴/۹	۹۴۹/۲	۱۰۶۰/۵	درآمد حاصل از فروش کالاهای دست دوم
۳۰/۷	۳۰/۳	۱۲/۵	۱۲/۵	۱۲۰۳۲/۵	۱۰۶۹۴/۸	۹۵۰۸/۸	درآمد غیر پولی
۲۳/۸	۲۴/۳	۹/۳	۱۲/۲	۹۳۵۵/۴	۸۵۶۳/۱	۷۶۳۰/۸	ارزش اجاری مسکن شخصی(مالکنشین)
۶/۸	۶/۰	۲۵/۶	۱۳/۵	۲۶۷۷/۱	۲۱۳۱/۷	۱۸۷۸/۰	سایر (۳)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۱/۳	۱۲/۴	۳۹۲۳۷/۳	۳۵۲۵۸/۶	۳۱۳۸۲/۰	مجموع درآمد پولی و غیر پولی ناخالص

۱- شامل درآمد از مزد و حقوق بخش تعاونی نیز می‌باشد.

۲- با توجه به اینکه تعداد خانوارهای نمونه دارای درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی پهنه نمی‌باشد، ارقام این گروه درآمدی قابل استناد نبوده و لذا از مقایسه آن با سال قبل خودداری شده است.

۳- شامل برآورد ارزش اجاری مسکن در برابر خدمت و رایگان، ارزش کالاها و خدمات در برابر مزد و حقوق، رایگان (نه از خانوار دیگر) و تولید برای مصرف در خانه از محل کسب کشاورزی و غیر کشاورزی می‌باشد.

کاهش یافته است. وضعیت توزیع درآمد در این سال به نفع بالاترین گروه درآمدی و به ضرر گروه‌های متوسط درآمدی بوده است.

۱۰-۶- اندازه‌گیری و تحلیل نابرابری توزیع درآمد

در سال ۱۳۹۵، ضریب جینی به رقم ۰/۴۰۴۶ رسید

که در مقایسه با سال قبل ۱/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در این سال نسبت درآمد ۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰

درصد فقیرترین خانوارها از ۱۳/۸ برابر به ۱۴/۴ برابر

افزایش یافت. سهم بیست درصد خانوارهای با درآمد بالا با

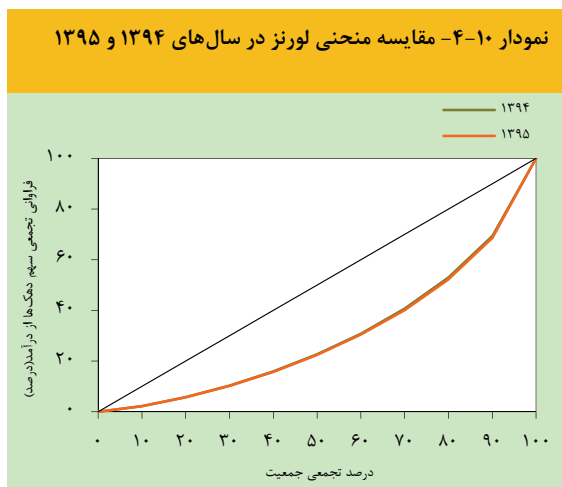
۰/۸ واحد درصد افزایش، از ۴۷/۰ درصد در سال ۱۳۹۴ به

۴۷/۸ درصد در سال ۱۳۹۵ رسید. مقایسه سهم دهک‌ها از

کل درآمد نشان می‌دهد سهم دهک دهم در مقایسه با سال

قبل افزایش یافته، سهم دهک‌های اول، دوم و نهم بدون

تغییر بوده و سهم سایر دهک‌ها در مقایسه با سال قبل

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

جدول ۱۰-۸- شاخص رفاه اجتماعی سن

مناطق روستایی	مناطق شهری	کل کشور	
۱۱۳/۱	۱۰۱/۸	۱۰۴/۱	▲ ۱۳۹۲
۱۰۴/۱	۱۰۳/۲	۱۰۳/۳	▲ ۱۳۹۳
۹۷/۳	۹۷/۶	۹۷/۵	▲ ۱۳۹۴
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	□ ۱۳۹۵

۱۰-۸- تامین اجتماعی

۱۰-۸-۱- تامین اجتماعی حمایتی

در سال ۱۳۹۵، تعداد کل افراد مورد حمایت کمک‌معیشت‌بگیر کمیته امداد امام خمینی (ره) معادل ۲۹۹۸ هزار نفر بود که نسبت به سال قبل ۱۵/۴ درصد (معادل ۵۴۷ هزار نفر) کاهش داشت. تغییر رویکرد کمیته امداد امام خمینی (ره) در توانمندسازی افراد مورد حمایت، نقش موثری در کاهش تعداد افراد کمک‌معیشت‌بگیر داشته است. در این سال مستمری پرداختی سرانه به مددجویان معیشت‌بگیر به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ در مقایسه با سال قبل، ۱/۵ درصد کاهش داشت.

۱۰-۸-۲- تامین اجتماعی بیمه‌ای

نظام تامین اجتماعی بیمه‌ای توسط صندوق تامین اجتماعی، سازمان بیمه سلامت ایران^(۲) و در برخی موارد صندوق‌های مستقل در کشور برقرار می‌شود. براساس آمار سال ۱۳۹۵، صندوق تامین اجتماعی و سازمان بیمه سلامت ایران در مجموع ۷۹/۶ میلیون نفر را تحت پوشش داشتند. این تعداد بیمه شده در مقایسه با سال قبل ۰/۳ درصد کاهش داشت.

۲- براساس ماده ۳۸ قانون برنامه پنجم توسعه کشور و به منظور جمع‌بندی منابع مالی سلامت، رفع هم‌پوشانی بیمه‌های درمانی، برقراری عدالت اجتماعی در بخش سلامت، تامین پوشش کامل بیمه سلامت، یکسان‌سازی سیاست‌ها و روش‌های اجرایی در حوزه بیمه سلامت، تشکیل امور مراکز طرف قرارداد، تشکیل پرونده سلامت، فعال‌سازی نظام ارجاع و پزشک خانواده و کاهش سهم مردم از هزینه‌های درمان به ۳۰ درصد، سازمان بیمه سلامت ایران از سال ۱۳۹۱ تشکیل و کلیه وظایف سازمان بیمه خدمات درمانی به این سازمان محول گردید.

جدول ۱۰-۷- شاخص‌های نابرابری توزیع درآمد در مناطق شهری

سال		
۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۰/۴۰۴۶	۰/۳۹۸۸	ضریب جینی
۱۵/۸	۱۵/۹	سهم ۴۰ درصد خانوارهای کم‌درآمد (درصد)
		سهم ۴۰ درصد خانوارهای با درآمد متوسط (درصد)
۳۶/۵	۳۷/۱	سهم ۲۰ درصد خانوارهای با درآمد بالا (درصد)
۴۷/۸	۴۷/۰	نسبت ۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین خانوارها (برابر)
۱۴/۴	۱۳/۸	

مآخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا.

۱۰-۷- شاخص رفاه اجتماعی سن^(۱)

شاخص رفاه اجتماعی سن برای مقایسه رفاه طی دوره زمانی خاص به کار می‌رود. از آنجا که محاسبه شاخص برای مناطق روستایی و کل کشور مد نظر است، در محاسبات از آمار ضریب جینی مرکز آمار ایران در مناطق شهری، روستایی و کل کشور استفاده می‌شود. همچنین، در محاسبه این شاخص به علت در دسترس نبودن اطلاعات مربوط به درآمد سرانه در مناطق شهری و روستایی، از هزینه مصرفی سرانه در مناطق شهری و روستایی به عنوان متغیر جایگزین استفاده می‌شود.

شاخص رفاه اجتماعی سن در مناطق شهری و روستایی در سال ۱۳۹۵ (بر پایه سال ۱۰۰=۱۳۹۵) در مقایسه با ارقام سال ۱۳۹۴ نشان‌دهنده افزایش آن در مناطق روستایی و شهری است. افزایش شاخص سن در مناطق روستایی ناشی از افزایش هزینه سرانه و کاهش جزئی ضریب جینی در این مناطق بوده است. در مناطق شهری، افزایش هزینه سرانه موجب افزایش شاخص رفاه اجتماعی شده است. در این سال شاخص رفاه اجتماعی کل کشور نیز به دلیل افزایش بیشتر هزینه سرانه کل کشور نسبت به افزایش ضریب جینی، با افزایش همراه بود.

۱- Amartya Sen Index: از جمله شاخص‌های سنجش رفاه یک جامعه، شاخص رفاه اجتماعی آمارتیا سن می‌باشد. وی شاخص رفاه اجتماعی (W) را چنین تعریف می‌کند: $W = \mu(1-G)$ که در آن μ درآمد سرانه و G ضریب جینی است.

نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی، برخورداری از مزایای این صندوق به صورت اختیاری طراحی شده است. به همین دلیل، گسترش آن از طریق فعالیتهای کارگزاری صورت می‌گیرد. در سال ۱۳۹۵، تعداد کل کارگزاری‌ها به ۳۵۰۰ مورد رسید که در مقایسه با سال گذشته (۳۵۷۹ کارگزاری) ۲/۲ درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۰-۹- تعداد کارگزاری‌ها و بیمه‌شدگان صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۵/۸	۱۵۰۹۰۱۸	۱۴۲۶۹۰۰	بیمه‌شدگان اصلی
-۲/۲	۳۵۰۰	۳۵۷۹	تعداد کارگزاری‌ها

ماخذ: صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

در سال ۱۳۹۵، میزان کمک و سهم مصوب دولت در صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر با ۱۳/۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل، به ۴۱۰۰ میلیارد ریال رسید که ۷۹/۰ درصد آن تخصیص یافت.

۱۰-۹- شاخص‌های توسعه انسانی^(۱)

۱۰-۹-۱- شاخص توسعه انسانی کشور

براساس گزارش دفتر برنامه عمران سازمان ملل متحد^(۳) در سال ۲۰۱۸، شاخص توسعه انسانی کشور ایران در سال ۲۰۱۶ به رقم ۰/۷۹۶ رسید که در بین ۱۸۸ کشور رتبه ۶۱ را کسب نمود. براساس گزارش مذکور، بعد از گذشت ۲۸ سال از اولین گزارش توسعه انسانی در سال ۱۹۹۰، بیشتر کشورها پیشرفت معنی‌داری را تجربه کرده‌اند.

در این سال متوسط شاخص توسعه انسانی در کشورهای با سطح توسعه انسانی بسیار بالا که ۵۶ کشور را شامل می‌شود، رقم ۰/۸۹۲ بود که در مقایسه با رقم سال ۲۰۱۵ (به میزان ۰/۸۹۰) حاکی از ارتقای سطح توسعه انسانی کشورهای مذکور است. متوسط شاخص برای کل جهان ۰/۷۲۶ بود که نسبت به

صندوق تامین اجتماعی، کارگران و کارمندان تحت پوشش قانون کار را از طریق طرح‌های مشارکت اجباری و افراد خویش‌فرما را از طریق ترتیبات قراردادی تحت پوشش خدمات این صندوق قرار می‌دهد. تعداد بیمه‌شدگان اصلی صندوق تامین اجتماعی در سال ۱۳۹۵ به ۱۳/۸ میلیون نفر رسید که نسبت به سال گذشته معادل ۰/۵ درصد افزایش داشت.

در سال مورد بررسی، با احتساب کل بیمه‌شدگان و مستمری‌بگیران اصلی و تبعی، کل افراد تحت پوشش صندوق تامین اجتماعی با ۰/۱ درصد افزایش به ۴۱/۴ میلیون نفر رسید. از کل افراد تحت پوشش، ۵/۷ میلیون نفر مستمری‌بگیر و سایرین تحت پوشش خدمات بیمه‌ای صندوق بودند.

در سال ۱۳۹۵، تعداد بازنشستگان اصلی صندوق تامین اجتماعی به ۱۶۳۱/۰ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال قبل ۸/۱ درصد رشد داشت.

سازمان بیمه سلامت ایران که تحت پوشش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است، کارکنان دولت و افراد تحت پوشش آنان، روستاییان و سایر اقشار را در مقابل هزینه‌های پزشکی بیمه می‌کند. تعداد افراد تحت پوشش سازمان بیمه سلامت ایران در سال ۱۳۹۵ با ۰/۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل، به ۳۸/۲ میلیون نفر رسید. در این سال حدود ۸/۸ میلیون نفر مشمول بیمه سلامت همگانی بودند که در مقایسه با سال قبل (۹/۱ میلیون نفر)، ۳/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. همچنین، تعداد افراد تحت پوشش صندوق‌های کارمندی و سایر اقشار نیز در سال ۱۳۹۵ با کاهش مواجه شد، در حالی که تعداد افراد تحت پوشش صندوق روستاییان در سال مورد بررسی ۲/۳ درصد افزایش داشت که این میزان افزایش در تعدیل کاهش تعداد کل افراد تحت پوشش سازمان بیمه سلامت ایران موثر بوده است.

۱۰-۸-۳- بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر عهده‌دار بیمه کشاورزان و سایر اقشار روستایی است. براساس قانون ساختار

۱- برگرفته از گزارش توسعه انسانی (HDR) سال ۲۰۱۸
۲- United Nations Development Program(UNDP)

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

برای زنان و مردان به ترتیب ۷۷/۱ و ۷۴/۹ سال بود که هر دو شاخص از متوسط کشورهای مورد بررسی (به ترتیب ۷۴/۱ و ۶۹/۳ سال) بالاتر می‌باشد.

شاخص عدم تعادل جنسیتی شرایط نامساعد زنان را در سه بعد سلامت جنسیتی، توانمندی و بازار کار در نظر می‌گیرد و نشان می‌دهد که کاهش در توسعه انسانی به نابرابری بیشتر زنان و مردان در دستیابی به ابعاد مذکور می‌انجامد. اندازه این شاخص بین صفر (حالت برابری کامل زنان و مردان در میزان دسترسی به ابعاد مذکور) و یک (نابرابری کامل) متغیر می‌باشد.

مطابق گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۱۸، شاخص عدم تعادل جنسیتی کشور ایران در سال ۲۰۱۶ معادل ۰/۴۵۹ بود که در مقایسه با رقم شاخص در سال ۲۰۱۵ (معادل ۰/۵۱۲) بهبود یافته است. بر این اساس، رتبه ایران در سال ۲۰۱۶ در میان ۱۵۹ کشور جهان که اطلاعات لازم را دارا بودند، ۱۰۴ بود. کشورهای سوئیس و دانمارک رتبه‌های اول و دوم را در شاخص مذکور دارا بودند؛ به عبارت دیگر، دو کشور مذکور کمترین میزان عدم تعادل جنسیتی را دارا هستند.

سال ۲۰۱۵ به میزان ۰/۰۰۴ واحد افزایش داشته است. براساس این گزارش، سطح توسعه انسانی کشورها به چهار دسته بسیار بالا، بالا، متوسط و پایین تقسیم می‌شود. کشورهای با رتبه توسعه انسانی بین ۰/۷۰۰ تا ۰/۸۰۰ از جمله کشورهای با سطح توسعه انسانی بالا می‌باشند. در سال ۲۰۱۶، نروژ با ۰/۹۵۱ بیشترین رقم شاخص توسعه انسانی را دارا بود. براساس رقم شاخص، کشور ایران در گروه کشورهای با رتبه توسعه انسانی بالا قرار دارد.

چنانچه اثر نابرابری توزیع امکانات در شاخص‌های مرتبط با شاخص توسعه انسانی نیز مورد توجه قرار گیرد و شاخص توسعه انسانی تعدیل شده براساس نابرابری‌ها محاسبه گردد، شاخص توسعه انسانی نروژ به رقم ۰/۸۸۰ کاهش خواهد یافت، ولی همچنان رتبه اول را در بین کشورها دارا است. در این سال برای کشور ایران در خصوص شاخص مذکور رقمی اعلام نشده است.

۱۰-۹-۲- برخی شاخص‌های توسعه انسانی

بنا بر گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۱۸، تعداد مرگ و میر نوزادان هنگام تولد در سال ۲۰۱۶ در هر هزار تولد در ایران معادل ۱۳/۰ نفر بود. شاخص امید به زندگی در بدو تولد نیز

جدول ۱۰-۱۰- شاخص توسعه انسانی در ایران

متوسط نرخ رشد سالانه HDI (درصد)	سال							
	۲۰۱۰-۲۰۱۶	۲۰۰۰-۲۰۱۰	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۲	۲۰۱۰	۲۰۰۰
	۰/۸۹	۱/۲۰	۰/۷۹۶	۰/۷۸۹	۰/۷۸۸	۰/۷۸۱	۰/۷۵۵	۰/۶۷۰
	شاخص							

ماخذ: گزارش توسعه انسانی ۲۰۱۸

دوره برنامه پنجم توسعه (۹۵-۱۳۹۰)

مطابق با سند چشم‌انداز بیست‌ساله، کشور ایران در سال ۱۴۰۴ کشوری توسعه‌یافته با تاکید بر عدالت اجتماعی توصیف می‌شود که برخوردار از رفاه، امنیت غذایی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد و به دور از فقر می‌باشد. برنامه پنجم توسعه (۹۵-۱۳۹۰) نیز به عنوان دومین برنامه توسعه سند چشم‌انداز، اهدافی کمی را جهت تحقق سند چشم‌انداز تعیین نموده است. در سیاست‌های کلی این برنامه، تنظیم همه فعالیت‌های مربوط

سهم زنان از صندلی‌های مجلس نیز یکی دیگر از شاخص‌های محاسبه شده در این گزارش است. بر این اساس، سهم زنان ایران در سال ۲۰۱۶ از صندلی‌های مجلس ۵/۹ درصد بود که در مقایسه با سال ۲۰۱۵ افزایش نشان می‌دهد. شاخص مزبور در کشور ترکیه ۱۴/۹ درصد، عراق ۲۶/۵ درصد، افغانستان ۲۷/۴ درصد، آمریکا ۱۹/۵ درصد، عربستان ۱۹/۹ درصد و آلمان ۳۶/۹ درصد است.

بود، در سال ۱۳۹۲ به بیشترین مقدار خود (۱۷/۹ درصد) افزایش یافت و پس از آن طی یک روند کاهشی، در سال ۱۳۹۵ به ۱۶/۷ درصد رسید. سهم ۴۰ درصد خانوارهای با درآمد متوسط از ۳۶/۲ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۳۷/۷ درصد در سال ۱۳۹۱ (بیشترین مقدار) افزایش یافت و پس از آن طی یک روند نزولی به ۳۶/۷ درصد در سال ۱۳۹۵ رسید. در مقابل، سهم ۲۰ درصد خانوارهای با درآمد بالا (دهک‌های نهم و دهم درآمدی) نیز در سال ۱۳۸۹ معادل ۴۸/۲ درصد بود که در سال ۱۳۹۱ به ۴۴/۶ درصد (کمترین مقدار) کاهش یافت و پس از آن به ۴۶/۷ درصد در سال ۱۳۹۵ رسید.

عملکرد کلی شاخص‌های توزیع درآمد طی سال‌های برنامه پنجم توسعه نشان‌دهنده آن است که پس از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹، شاخص‌های توزیع درآمد تا سال ۱۳۹۲ بهبود یافته و پس از آن تا سال ۱۳۹۵ در وضعیت نامناسبی قرار گرفتند. یکی از دلایل عدم تحقق اهداف قانون برنامه در سال‌های پایانی آن، شرایط تورمی کشور در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ بود. در صورت اصلاح قانون هدفمندی یارانه‌ها به گونه‌ای که یارانه نقدی خانوارهای دهک‌های بالای درآمدی حذف می‌شد و یارانه خانوارهای دهک‌های پایین درآمدی افزایش می‌یافت، تحقق ضریب جینی ۰/۳۵ (هدف کمی برنامه) امکان‌پذیر بود.

به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت اجتماعی، کاهش فاصله میان درآمدهای طبقات و رفع محرومیت از قشرهای کم‌درآمد به منظور گسترش عدالت اجتماعی، مورد تاکید قرار گرفته است.

مطابق اهداف کمی برنامه پنجم توسعه، ضریب جینی کل کشور در سال ۱۳۹۵ (سال پایانی برنامه) می‌بایست معادل ۰/۳۵ باشد^(۱). براساس آمار مرکز آمار ایران، ضریب جینی کل کشور با متوسط کاهش سالانه ۰/۸ درصد، از ۰/۴۰۹۹ در سال ۱۳۸۹ به ۰/۳۹۰۰ در سال ۱۳۹۵ رسید که نشان‌دهنده عدم تحقق هدف برنامه است.

یکی دیگر از شاخص‌های توزیع درآمد، نسبت درآمد ۱۰ درصد ثروتمندترین به درآمد ۱۰ درصد فقیرترین افراد جامعه است. طبق آمار مرکز آمار ایران، این نسبت از ۱۴/۷ برابر در سال ۱۳۸۹ طی یک روند کاهشی به ۱۰/۷ برابر در سال ۱۳۹۲ رسید و پس از آن روند صعودی در پیش گرفت و به ۱۳/۰ برابر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافت، به طوری که متوسط این نسبت طی سال‌های برنامه معادل ۱۱/۸ برابر بود. در برنامه پنجم توسعه رقمی به عنوان هدف شاخص در سال پایانی برنامه در نظر گرفته نشده بود.

بررسی سهم دهک‌ها از کل درآمد طی سال‌های برنامه پنجم توسعه نشان می‌دهد سهم ۴۰ درصد خانوارهای کم‌درآمد (چهار دهک اول درآمدی) که در سال ۱۳۸۹ معادل ۱۵/۵ درصد

جدول ۱۰-۱۱- عملکرد برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در حوزه شاخص‌های توزیع درآمد و رفاه خانوار

متوسط سال‌های برنامه	سال‌های برنامه						سال پایه
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹
۰/۸- ^(۱)	۰/۳۹۰۰	۰/۳۸۵۱	۰/۳۷۸۸	۰/۳۶۵۰	۰/۳۶۵۹	۰/۳۷۰۰	۰/۴۰۹۹
۱۱/۸	۱۳/۰	۱۲/۶	۱۲/۳	۱۰/۷	۱۰/۸	۱۱/۱	۱۴/۷
۱۷/۴	۱۶/۷	۱۷/۰	۱۷/۲	۱۷/۹	۱۷/۸	۱۷/۶	۱۵/۵
۳۷/۲	۳۶/۷	۳۶/۷	۳۷/۲	۳۷/۴	۳۷/۷	۳۷/۴	۳۶/۲
۴۵/۵	۴۶/۷	۴۶/۴	۴۵/۷	۴۴/۶	۴۴/۶	۴۵/۰	۴۸/۲

۱- متوسط رشد سال‌های برنامه

ماخذ: مرکز آمار ایران

۱- از آنجا که ارقام محاسبه شده توسط بانک مرکزی در خصوص شاخص‌های توزیع درآمد صرفاً مناطق شهری کشور را شامل می‌شود، در بررسی عملکرد دوره برنامه پنجم توسعه از آمار مرکز آمار ایران استفاده شده است.